

Darba aizsardzības prasības būvniecībā

*Māra Reinsone – Labklājības ministrijas Darba
departamenta Darba aizsardzības politikas nodaļas
vecākā referente*

(22.10.2004.)

Darba aizsardzības likumdošana par būvniecību

- **Darba aizsardzības likums**
(pieņemts 2001.gada 20.jūnijā,
spēkā no 2002.gada 1.janvāra)
- **Ministru kabineta 2003.gada 25.februāra
noteikumi Nr.92 „Darba aizsardzības
prasības, veicot būvdarbus”**
- **Citi normatīvie akti**

Darba aizsardzības likums

1.pants - Lietotie termini

- **darba vide**

darba vieta ar tās fizikālajiem, ķīmiskajiem, psiholoģiskajiem, bioloģiskajiem, fizioloģiskajiem un citiem faktoriem, kuriem nodarbinātais pakļauts, veicot savu darbu;

- **darba vides iekšējā uzraudzība**

uzņēmuma darbības plānošana, organizēšana, īstenošana un vadīšana tādā veidā, lai garantētu drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi;

- **darba vides risks**

varbūtība, ka nodarbināto drošībai vai veselībai darba vidē var rasties kaitējums, un šā kaitējuma iespējamā smaguma pakāpe.

Darba aizsardzības likums

4.pants - Darba aizsardzības vispārīgie principi

- darba vidi izveido bez darba vides riska;
- novērš darba vides riska cēloņus;
- darbu pielāgo indivīdam;
- ņem vērā tehnikas, higiēnas, un medicīnas attīstību;
- bīstamo aizstāj ar drošo vai mazāk bīstamo;
- izveido darba aizsardzības sistēmu;
- priekšroka ir kolektīvajiem aizsardzības pasākumiem;
- novērš risku uz īpaši aizsargājamiem nodarbinātajiem;
- nodarbināto instruktāža un apmācība d.a. jomā;
- sadarbība ar nodarbinātajiem un uzticības personām.

Darba aizsardzības likums

5.pants - Darba aizsardzības sistēmas organizēšana

Darba aizsardzības sistēma sastāv no:

- 1) darba vides riska novērtēšanas;**
- 2) darba vides iekšējās uzraudzības;**
- 3) darba aizsardzības organizatoriskās struktūras izveidošanas;**
- 4) konsultēšanās ar nodarbinātajiem, lai iesaistītu viņus darba aizsardzības uzlabošanā.**

Ministru kabineta 2001.gada 23.augusta noteikumi
**Nr.379 “Darba vides iekšējās uzraudzības
veikšanas kārtība”**. (stājās spēkā ar 2002.gada
1.janvāri)

Darba vides iekšējā uzraudzība:

1. darba vides iekšējās uzraudzības **plānošana**;
2. darba vides riska **novērtēšana**;
3. darba vides iekšējās uzraudzības **īstenošana**;
4. darba vides iekšējās uzraudzības **pārbaude un pilnveidošana**.

Darba vides iekšējā uzraudzība

Darba vides risku novērtēšana:

1. **konstatē darba vides riska faktorus;**
2. **nosaka nodarbinātos vai citas personas, kuru drošība un veselība ir pakļauta darba vides riskam;**
3. **izvērtē darba vides riska apjomu un raksturu;**
4. **nosaka darba aizsardzības pasākumus, lai novērstu vai mazinātu darba vides risku.**

Risku nodarbināto drošībai un veselībai galvenokārt var radīt:

- 1) darba vietu izvietojums un iekārtojums;
- 2) darba aprīkojuma izvēle un lietošana;
- 3) fizikālo, ķīmisko, psiholoģisko, bioloģisko, fizioloģisko un citu darba vides faktoru iedarbība;
- 4) darba un ražošanas metožu izvēle un lietošana, kā arī darba gaitas un darba laika organizācija;
- 5) nepietiekama nodarbināto profesionālā sagatavotība un instruēšana, arī darba aizsardzības jomā;
- 6) vairāku vai visu minēto apstākļu kopums.

Visbiežāk sastopamie riski būvniecībā:

- krišana no augstuma;
- dažādu iekārtu izmantošana, arī transportlīdzekļu;
- saskare ar bīstamām vielām;
- krītoši priekšmeti;
- smagu priekšmetu pārvietošana (muguras traumas);
- troksnis, vibrācija, u.c.

MK 2003.gada 25.februāra noteikumi Nr.92 „Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus”

aizstāj

- MK 2000.gada 19.septembra noteikumus Nr.318
“Noteikumi par darba drošības un veselības
aizsardzības organizēšanas un darba vietu
iekārtošanas prasībām būvlaukumos”

pārņem

- Eiropas Padomes 1992.gada 24.jūnija Direktīvu
92/57/EEC – Par minimālo prasību ieviešanu
veselības aizsardzībā pagaidu vai pārvietojamās
būvēs

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

2.punkts

Noteikumi **attiecas** uz šādiem būvdarbiem (izņemot derīgo izrakteņu izpēti un ieguvi):

1. pazemes darbi;
2. zemes darbi (arī mākslīgo zemes būvju ierīkošana);
3. ārējo inženiertīklu izbūve;
4. betonēšana;
5. mūrēšana;
6. izolēšanas un jumīķu darbi;
7. namdaru un būvgaldnieku darbi;
8. saliekamo (iepriekš izgatavoto) būvkonstrukciju montāža un demontāža;
9. Apdares darbi (piemēram, apmešana, krāsošana, stiklinieku darbi u.c.)
10. urbšana, u.c.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

3.punkts

Būvdarbi, kas rada paaugstinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai, ir:

1. darbi, kuros nodarbinātie ir pakļauti riskam:
 - 1.1. apbēršanai ar grunti zemes nogrūvumos;
 - 1.2. applūdināšanai ar ūdeni;
 - 1.3. iekrišanai ūdenī;
 - 1.4. nokrišanai no augstuma, kas pārsniedz 1,5 m;
2. darbi, kuros nodarbinātie nonāk saskarē ar kaitīgām ķīmiskām vai bioloģiskām vielām;
3. darbi, kuros nodarbinātie ir pakļauti apstarošanas riskam ar jonizējošo starojumu;
4. darbi augstsprieguma elektrolīniju aizsardzības zonās;
5. pazemē (piemēram, akās, tuneļos) veicamie darbi u.c.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

5., 6.punkts

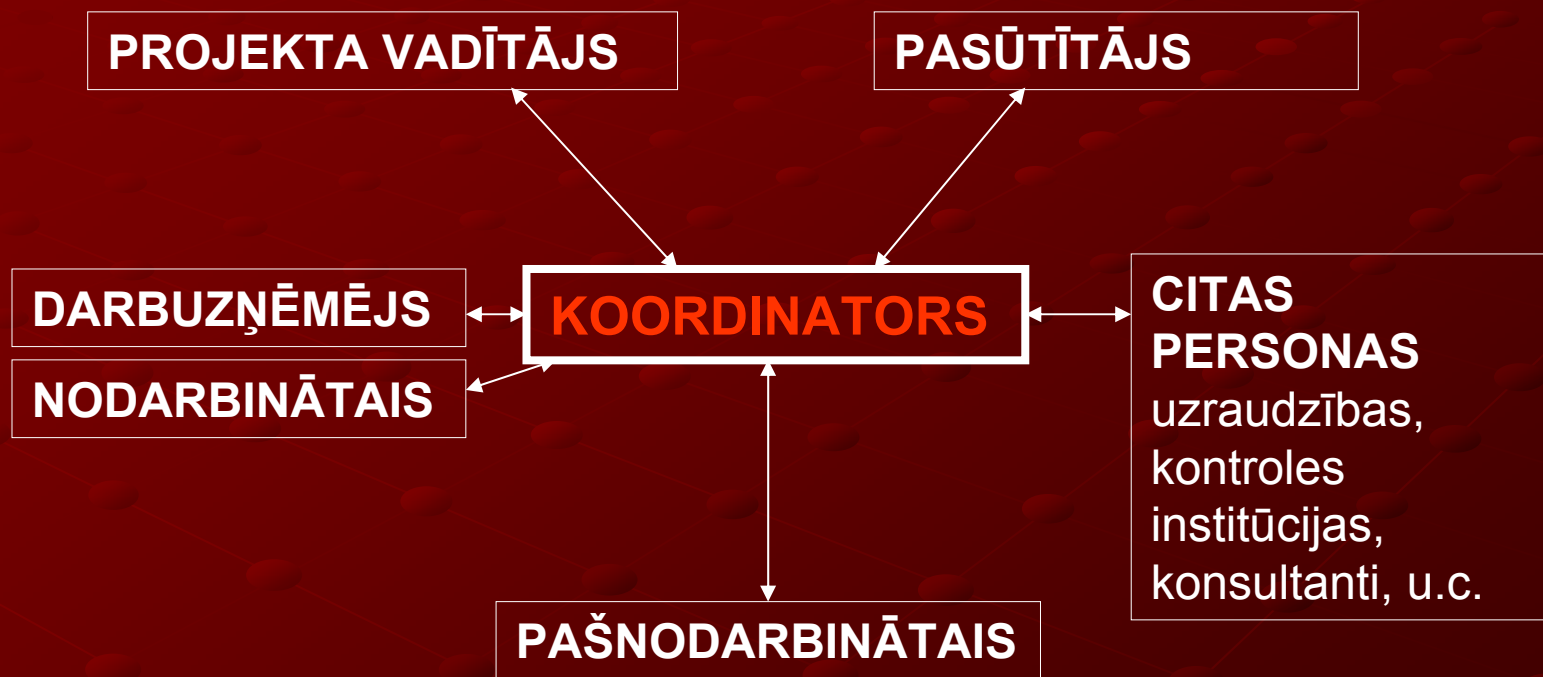
- **Projekts** – ar būvniecību saistīts process, ko veido koordinētu un kontrolēto norišu kopums, kuram ir noteikti sākuma un beigu termiņi un mērķi sasniegšanai, iekļaujoties paredzētajā laikā un izmaksu un resursu ietvaros.
- **Projekta vadītājs** – par projekta sagatavošanu, izpildi un izpildes uzraudzību atbildīga fiziska vai juridiska persona, kas rīkojas pasūtītāja vārdā.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

7., 8., 9.punkts

- Ja būvlaukumā būvdarbus veic vairāki darbuuzņēmēji, pasūtītājs vai projekta vadītājs ieceļ vienu vai vairākus **projekta sagatavošanas koordinatorus un projekta izpildes koordinatorus.**
- **Darba aizsardzības koordinators projekta sagatavošanas posmā** (projekta sagatavošanas koordinators) – fiziska vai juridiska persona, kurai pasūtītājs vai projekta vadītājs ir uzticējis konkrētus pienākumus projekta sagatavošanas posmā.
- **Darba aizsardzības koordinators projekta izpildes posmā** (projekta izpildes koordinators) – fiziska vai juridiska persona, kurai pasūtītājs vai projekta vadītājs ir uzticējis konkrētus pienākumus projekta izpildes posmā.

Darba aizsardzības koordinatora sadarbība ar citām būvniecībā iesaistītajām pusēm

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

15.punkts

Projekta sagatavošanas koordinatora pienākumi:

1. **koordinēt** ar projekta vadītāju, darbuuzņēmējiem un pašnodarbinātajiem Darba aizsardzības principu izpildi;
2. **izstrādāt darba aizsardzības plānu**;
3. **sagatavot atbilstošu dokumentāciju**, iekļaujot informāciju par darba aizsardzības prasībām.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

16.punkts

Projekta izpildes koordinatora pienākumi:

1. **koordinēt** darba aizsardzības vispārīgo principu īstenošanu, lemjot par tehniskajiem vai organizatoriskajiem pasākumiem, plānojot dažādu būvdarbu veikšanu un aprēķinot to izpildei nepieciešamo laiku;
2. **saskaņot un uzraudzīt** darba aizsardzības plāna un darbu veikšanas projekta izpildi;
3. **veikt grozījumus** darba aizsardzības plānā;
4. **organizēt darbuuzņēmēju sadarbību**, saskaņot viņu darbību, nodrošināt informācijas apmaiņu;
5. **saskaņot** darbuuzņēmēju paredzētos darba aizsardzības pasākumus un pārbaudīt to izpildi;
6. **veikt** nepieciešamos pasākumus, lai nepieļautu nepiederošu personu uzturēšanos būvlaukumā.

Koordinatoram nepieciešamās zināšanas

1. Jāpārzin būvniecības procesi (izmantojamie materiāli, aprīkojums, mehānismi, darba metodes, utt.);
2. Jāspēj noteikt iespējamie riski un attiecīgie preventīvie pasākumi to novēršanai;
3. Jāzina kādi darbuuzņēmēji un pašnodarbinātie strādā būvlaukumā un to savstarpējā mijiedarbība;
4. Jāpārzin normatīvie akti par darba aizsardzību.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

10., 14.punkts

- Projekta sagatavošanas koordinators un projekta izpildes koordinators iecelšana **neatbrīvo pasūtītāju un projekta vadītāju no atbildības** par darba aizsardzības prasību ievērošanu.
- Projekta vadītāja pienākums ir projekta sagatavošanas un izpildes posmos ievērot Darba aizsardzības likumā noteiktos principus.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

17.,18.,19.punkts

Darba aizsardzības plāns

- Darba aizsardzības plānu izstrādā, lai visus būvniecības dalībniekus nodrošinātu ar nepieciešamo darba aizsardzības informāciju.
- Plānā iekļauj specifisku informāciju, kas attiecas tikai uz konkrēto projektu.
- Plānu izstrādā līdz būvdarbu uzsākšanai. Ja mainās projekta apstākļi, plānu pārskata.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

20.punkts

Darba aizsardzības plāna izstrādei ir divas stadijas:

- 1. pirmā stadija — projekta sagatavošanas posmā ietver pasākumus no projekta izstrādes sākuma līdz darbuzņēmēja izvēlei;**
- 2. otrā stadija — projekta izpildes posmā ietver pasākumus būvdarbu veikšanas laikā.**

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

21.punkts

Darba aizsardzības plānā projekta sagatavošanas posmā iekļaujamā informācija:

1. būvlaukumam teritorijai blakus esošo **zemesgabalu izmantojums;**
2. **iespējamie riska faktori** un attiecīgi darba aizsardzības pasākumi;
3. **ieteikumi** par darba aizsardzības pasākumiem;
4. **informācija par paredzētā būvlaukuma teritoriju;**
5. būvlaukumā veicamo darba aizsardzības pasākumu **saskaņošana;**
6. **pasākumi attiecībā uz būvdarbiem, kas rada paaugstinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai.**

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

22., 23.punkts

Darba aizsardzības plānā projekta izpildes posmā iekļaujamā informācija:

1. darba aizsardzības organizēšanas vispārējā kārtība būvlaukumā;
2. izmaiņas, kas rodas būvdarbu izpildes laikā (darbu plānos un grafikos, būvmateriālu un aprīkojuma nomenklatūrā un piegādes grafikos, darbaspēka kustības grafikos, u.c.).

Ja nepieciešamā informācija ir iekļauta citos dokumentos vai būvprojekta rasējumos, plānā var būt tikai norādes par informācijas atrašanās vietu.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

22.punkts

- Plānu projekta izpildes posmam var iestrādāt būvdarbu veikšanas projektā.
- Prasības darbu veikšanas projekta sastāvam un izstrādāšanas nosacījumiem nosaka **MK 1997.gada 25.jūnija noteikumi Nr.221 “Noteikumi par darbu veikšanas projekta sastāvu un izstrādāšanas nosacījumiem (Latvijas būvnormatīvs LBN 310-97). (Stājās spēkā ar 01.07.1997.)**

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

24.punkts

Sabiedriski nozīmīgu vai tehniski sarežģītu būvju projektos darba aizsardzības plāns var būt nepabeigts, bet šādos gadījumos būvdarbu izpildes plānā ietver:

1. **kārtību**, kādā tiek organizēta darba aizsardzības vispārējā vadība;
2. **vispārējās drošības prasības** būvlaukumā;
3. **skaidrojumu** par attiecīgās informācijas pieejamību projekta sagatavošanas posmā, kā arī turpmāku izmantošanu un kontroli;
4. **kārtību**, kādā projektā veiktās izmaiņas iekļauj un iestrādā darba aizsardzības plānā un citos dokumentos.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

12.punkts

Iepriekšējs paziņojums

Pasūtītājs vai projekta vadītājs pirms būvdarbu uzsākšanas nosūta Valsts darba inspekcijai **iepriekšēju paziņojumu par būvdarbu veikšanu, ja:**

1. paredzētais būvdarbu ilgums pārsniedz 30 darbadienas un būvdarbos vienlaikus tiek nodarbināti vairāk nekā 20 darbinieki;
2. plānotais būvdarbu apjoms pārsniedz 500 cilvēkdienas (viena vai vairāku nodarbināto kopā nostrādātas darbadienas).

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

13.punkts

- Iepriekšējā paziņojumā par būvdarbu veikšanu norādītā informācija jānovieto būvlaukumā redzamā vietā un, ja nepieciešams, tā regulāri jāatjauno.
- *Iepriekšējā paziņojuma veidlapa ir pievienota noteikumu pielikumā.*

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

25.punkts

V. Darbuņēmēja pienākumi

Lai būvlaukumā nodrošinātu nodarbināto drošību un veselības aizsardzību, darbuņēmējs:

1. atbilstoši būvlaukuma un būvdarbu raksturam, darba apstākļiem un riska faktoriem veic pasākumus, lai darba vietas atbilstu šo noteikumu VI, VII un VIII nodaļā minētajām prasībām;
2. ievēro projekta sagatavošanas koordinatora un projekta izpildes koordinatora norādījumus.

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

VI. Darba aizsardzības prasības darba vietu iekārtošanai būvlaukumos

VII. Darba aizsardzības papildu prasības darba vietu iekārtošanai **telpās** (prasības telpu struktūrai, grīdām, logiem, durvīm, ejām, utt.)

VIII. Darba aizsardzības papildu prasības darba vietu iekārtošanai **ārpus telpām** (prasības sastatnēm, trepēm, zemes darbiem, būvju demontāžai, utt.)

Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus

IX nodaļa

IX. Citu personu pienākumi (pašnodarbinātie, uzraudzības un kontroles institūcijas):

1. pirms darbu vai darbības uzsākšanas būvlaukumā informēt projekta izpildes koordinatoru vai citas atbildīgās personas par attiecīgo darbības veidu, kā arī koordinēt savu darbību darba aizsardzības jomā;
2. ievērot normatīvajos aktos par darba aprīkojuma un individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu noteiktās prasības.

Darba aizsardzības normatīvie akti būvniecībā

- **Darba aizsardzības likums.** Pieņemts Saeimā 2001.gada 20.jūnijā, stājās spēkā ar 2002.gada 1.janvāri.
- MK 2001.gada 23.augusta noteikumi Nr.379 “**Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība**”. Stājās spēkā 2002.gada 1.janvārī.
- MK 2003.gada 25.februāra noteikumi Nr.92 “**Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus**”

Darba aizsardzības normatīvie akti būvniecībā

- MK 2002.gada 9.jūlija noteikumi Nr.293 “Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība”.
- MK 2003.gada 17.jūnija noteikumi Nr.323 “Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos”.
- MK 2002.gada 6.augusta noteikumi Nr.344 “Noteikumi par darba aizsardzības prasībām, pārvietojot smagumus”.
- MK 2002.gada 20.augusta noteikumi Nr.372 “Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus”

Darba aizsardzības normatīvie akti būvniecībā

- MK 2002.gada 9.decembra noteikumi Nr.526 “**Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā**”. Stājās spēkā ar 2000.gada 1.jūliju. Pārejas periods līdz 2004.gada 1.jūlijam
- MK 2002.gada 3.septembra noteikumi Nr.400 “**Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā**”.
- MK 2002.gada 3.septembra noteikumi Nr.399 “**Darba aizsardzības prasības, sakaroties ar ķīmiskajām vielām darba vietās**”.
- Ministru kabineta 2004.gada 12.oktobra noteikumi Nr.852 “**Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu**”.

Noderīgas adreses

Informāciju vai konsultāciju par darba aizsardzības jautājumiem var saņemt:

Valsts darba inspekcijā

K.Valdemāra ielā 38,

Rīgā, LV – 1010

Tālr. 7021704 vai 7021751

www.vdi.lv

Noderīgas adreses

**Eiropas Darba drošības un veselības
aizsardzības aģentūras nacionālais
kontaktpunkts: www.osha.lv**

Labklājības ministrija: www.lm.gov.lv

Latvijas darba devēju konfederācija: www.lddk.lv

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība: www.lbas.lv

Darba un vides veselības institūta:
www.parks.lv/home/ioeh

Noderīgas adreses

Likumdošana darba aizsardzības jomā :

- www.likumi.lv
- www.mk.gov.lv
- www.saeima.lv

Informācija par situāciju Eiropas Savienības dalībvalstīs atrodama Eiropas Darba Drošības un Veselības Aizsardzības Aģentūras interneta mājas lapā: <http://europe.osha.eu.int/>